

**AŞK VE SALDIRGANLIĞIN
AYRILMAZ DOĞASI**
Klinik ve Kuramsal Bakış Açlarıyla

Otto F. KERNBERG

Çeviri:
Dr. Aslıhan Coşkun

Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları: 165

Aşk ve Saldırganlığın Ayrılmaz Doğası

Otto F. KERNBERG

Özgün adı:

The Inseparable Nature of Love And Aggression

İlk kez American Psychiatric Association, Arlington, VA,'ya bağlı olan American Psychiatric Publishing tarafından A.B.D.'de yayımlanmıştır. Copyright © 2012. Tüm hakları saklıdır.

Türkçe olarak ilk kez Psikoterapi Enstitüsü tarafından Türkiye'ye yayımlanmıştır. Otto F. Kernberg'in *The Inseparable Nature of Love And Aggression* ©2012 ilk baskısının Türkçe olarak dünya çapında dağıtımından münhasır yetkili Psikoterapi Enstitüsü'dür. Çeviri eser-deki herhangi bir malzemenin kullanılması Psikoterapi Enstitüsü'nun yazılı iznine tabidir.

First Published in the United States by American Psychiatric Publishing, A Division of American Psychiatric Association, Arlington, VA. Copyright © 2012. All rights reserved.

First Published in Turkey by Psikoterapi Enstitüsü Egt.Aras.Saglk.Org. vs Dans. Ltd. Sti. in Turkish. Psikoterapi Enstitüsü Egt.Aras.Saglk.Org. vs Dans. Ltd. Sti. is the exclusive publisher of *The Inseparable Nature of Love and Aggression*, First Edition © 2012 by Otto F. Kernberg in Turkish for distribution Worldwide. Permission for use of any material in the translated work must be authorized in writing by Psikoterapi Enstitüsü.

ISBN 978-605-4817-37-5

Birinci baskı: Haziran 2014

Editör: Tahir Özakkaş

Çeviri: Dr. Aslıhan Coşkun

Yayıma hazırlayan: Menekşe Arık & Sevgi Akkoyun

Baskı: Acar Matbaacılık Prom. ve Yayın. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi No:12/243 Zeytinburnu - İstanbul
Tel: 0212 613 40 41

PSİKOTERAPİ ENSTİTÜSÜ EGT. ARAŞ. SAĞLK. ORG. VE DANŞ. LTD. ŞTİ.

Eğitim ve Kongre Merkezi: Fatih Sultan Mehmet Caddesi No:285
Darıca-KOCAELİ

Tel : 0262 653 6699 Fax : 0262 653 5345

Merkez: Bağdat Caddesi No: 540/8 Bostancı-İSTANBUL

Tel : 0216 464 3119 Fax : 0216 464 3102

www.psikoterapi.com - www.psikoterapi.org - www.hipnoz.com

AŞK VE SALDIRGANLIĞIN AYRILMAZ DOĞASI

Klinik ve Kuramsal Bakış Açlarıyla

Otto F. KERNBERG

Editör:

Uz. Dr. Tahir ÖZAKKAŞ

Çeviri:

Dr. Aslıhan Coşkun

SUNUŞ

Psikoterapi Enstitüsü olarak, öncelikle ruh sağlığı profesyonellerinin ya da ruh sağlığı ile ilgilenen kişilerin ihtiyaç duyacağı teorik bilgileri ve pratik/uygulamaya yönelik deneyimleri paylaşan özgün ve çeviri yayınlar ile literatüre katkıda bulunmayı hedefliyoruz. Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, Psikoterapi Enstitüsü'nün çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen atölye çalışmaları, uluslararası konferanslar ve dünya literatüründen seçkileri içermektedir.

Günümüzün en önemli psikanalitik kuramcılarından olan Dr. Kernberg son kitabında başta narsisistik hastalar olmak üzere ağır kişilik bozukluğu hastalarının tanı ve tedavisinde yeni yaklaşımlar önerirken aşk, yıkıcılık, cinsellik, yas tutma, maneviyat gibi konularda psikanalitik ve nörobiyolojik bulguları içiçe geçiren kendine has güçlü ve berrak düşünce akışına bir kez daha tanıklık ediyoruz.

Konuya ilgi duyan okuyucuların yanı sıra klinisyenler, psikoterapistler ve araştırmacılar için başvuru kitabı niteliği taşıyan bu yayını sizlerle buluşturmaktan kıvanç duyuyoruz.

Tahir ÖZAKKAŞ

Psikoterapi Enstitüsü Başkanı

Bu kitap Kay'e ve Paulina'nın anısına ithaf edilmiştir.

İ Ç İ N D E K İ L E R

YAZAR HAKKINDA	xi
GİRİŞ	xiii
TEŞEKKÜR	xxi

I. KISIM AĞIR KİŞİLİK BOZUKLUKLARI

1 Kimlik	
Güncel Bulgular ve Klinik Anlamları	3
2 Psikanalitik Bireysel Terapi ve Grup Psikoterapisi	
Aktarım Odaklı Psikoterapi (AOP) Modeli	40
3 Zihinselleştirme, Farkındalık,	
İçgörü, Eşduyum ve Yorumlama	70
4 Karşı Aktarım	
Ağır Kişilik Bozukluğu Olan Hastaların Tedavisindeki	
Güncel Gelişmeler ve Teknik Çıkarımlar	100
5 Tedavisi Neredeyse İmkansız olan Narsisistik Hasta	123
6 Patolojik Narsisizmde Zamanın Tahribatı	172
7 Süpervizyon	
Süpervizörün Görevleri	196

II. KISIM PSİKANALİZ KURAMI VE UYGULAMALARI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

8 Çağdaş Nörobiyolojik Bulgular Işığında	
Psikanalitik Duygulanım Kuramı	225
9 Ölüm Dürtüsü Kavramı	
Klinik Bir Bakış	246
10 Yas Süreci Üzerine Bazı Gözlemler	270

III. KISIM CİNSEL AŞKIN PSİKOLOJİSİ

11 Cinsel Aşk	
Psikanalitik Bir İnceleme	301
12 Sevebilme Kapasitesini Kısıtlayan Etmenler	331
13 Borderline Hastalarda Görülen Cinsel Sorunlar	355

IV. KISIM PSİKANALİZİN KARŞISINDAKİ GÜNCEL SORUNLAR

14 Psikanaliz ve Üniversite	
Zor Bir İlişki.....	371
15 Psikanalizde “İhtilaf”	
Psikanalitik Bir Yansıma	391

V. KISIM DİNSEL YAŞANTININ PSİKOLOJİSİ

16 Dinsel Yaşantının Psikanalitik	
Bakış Açılarından Değerlendirilmesi	413
17 Manevi Alanın Tezahürü	444

YAZAR HAKKINDA

Otto F. Kernberg, halen, New York Cornell Üniversitesi, Weill Tıp Fakóltesi'nde psikiyatri profesörü olup Kişilik Bozuklukları Enstitüsü Müdürlüğünü yürütmektedir. Aynı zamanda, Colombia Üniversitesi Psikanaliz Eğitim ve Araştırma Merkezi'nde eğitim ve süpervizyon analisti olarak da görev yapmaktadır.

Dr. Kernberg, geçmişte, Topeka Psikanaliz Enstitüsü'nde süpervizyon ve eğitim analisti olarak çalışmış olup C.F. Menninger Memorial Hastanesi Müdürlüğü, Menninger Vakfı Psikoterapi Araştırmaları Projesi Müdürlüğü gibi görevlerde de bulunmuştur.

Psikiyatri uzmanlığı alanında birçok ödölü ve bu alanda yazılmış yirmiden fazla kitap yazarlığı bulunan Kernberg, aynı zamanda, Uluslararası Psikanaliz Birliği'nin de eski başkanıdır.

GİRİŞ

Bu kitap, son yıllarda, ağır kişilik bozuklukları, çiftler arası çatışmalar, psikanalitik araştırmalar ve eğitim alanlarında yaptığım çalışmalarımın edindiğim tecrübeler ışığında yazılmıştır. Bununla birlikte; Weill Cornell Tıp Fakültesi, New York Presbyterian Hastanesi, Westchester yerleşkesinde bulunan Kişilik Bozuklukları Enstitüsü'nün ortaklaşa yürüttüğü araştırmalar ve klinik çalışmaları, bu kitabın ortaya çıkmasında belirgin şekilde yön verici olmuştur. Kitap, aynı zamanda, psikanaliz, klinik psikiyatri ve nörobiyoloji yaklaşımlarını bir araya getirici bir işlev yürütmeye yönelik çabasını da yansıtmaktadır.

“Aşk ve Saldırganlığın Ayrılmaz Doğası” başlığı, insan psikolojisi alanındaki temel kuramlardan Freud'un klasik Dürtü-Çatışma Kuramına atıfta bulunmaktadır. Çağdaş bilginin ışığında, bu kuramla karşılaşmıyor olmamızın yanı sıra, klinik uygulamada bu karşıtlık ile sürekli karşılaşmıyor olmamız da bize bu başlık için ilham kaynağı olmuştur.

Bu genel bakış açısı kitabın bölümlerine de yansımıştır:

Birinci kısımda, en ağır kişilik bozukluklarının, özellikle de ağır narsisistik bozukluğun görünüm yelpazesinin tanısı ve tedavisindeki yeni yaklaşımlar incelenmiştir. İlgili araştırmamızın sonuçları daha önce yayınlanmıştır; ben ise bu bölümde daha çok klinik deneyimimiz ve yeni psikoterapi tekniklerini aktarmak istiyorum.

Birinci bölümde; kimlik kavramının tanımı yapılarak bu alandaki güncel bilgiler sunulmakta, kişilik bozukluklarının hafiften ağıra doğru (örneğin; nevrotik düzeyde kişilik örgütlenmesinden borderline—sınırdaki— kişilik örgütlenmesine doğru) nasıl farklılaştığının değerlendirilmesinde, kimliğin değerlendirilmesinin ayırt edici işlevi açıklanmaktadır. Bu kısımda, aynı zamanda, normal kimliğin gelişimsel kökenlerini ve bağlanmayla ilişkisini de inceleyerek kimlik ile genel kişilik örgütlenmesi arasındaki farklılıklarına da açıklık getirmekteyim. Tam da bu bağlamda, daha geniş bir gelişimsel çerçevede, kimlik kavramına çağdaş psikanalitik nesne ilişkileri kuramını yerleştirmektedirim. Sonrasında ise, Kişilik Bozuklukları Enstitümüzde, borderline (sınırdaki) kişilik bozuklukları ve ağır kişilik bozukluklarına özgü olarak geliştirilmiş olan, Aktarım Odaklı Psikoterapi (AOP) yaklaşımını kullanarak kimliğin ayrıntılı bir olgu örneği üzerinden klinik olarak nasıl değerlendirildiğini tarif etmekteyim.

İkinci bölümde, AOP'nin genel bir tarifi verildikten sonra, bireysel tedavi için genel stratejiler, tedavi taktikleri ve teknikleri açıklanarak bu yaklaşımın grup psikoterapilerine nasıl uyarlanabileceği üzerinde durulmaktadır. AOP, bilimsel yöntemlere dayalı olarak da çalışılmaktadır; Enstitümüzde ve sonrasında Münih ve Viyana'da yürütülen randomize klinik çalışmalarla etkinliği gösterilmiş, ayrıca diğer tedavi yöntemleriyle de karşılaştırılmıştır. Bu kısımda, kısa bir süre öncesinde yenilenen AOP rehberinin bir özeti de yer almaktadır.

Üçüncü bölüm, genel olarak psikodinamik psikoterapilerde ve aktarım odaklı psikoterapide işleyen temel değişim düzeneklerine ve bunların arasında da özellikle “zihinselleştirme” adı verilen düşünme işlevinin geliştirilmesine ağırlık vermektedir. Bu kısımda, bilişsel davranışçı psikoterapilerdeki gelişmeler bağlamında, farkındalık kavramıyla da ilişkilendirilerek konuya ilişkin yazının bir özet değerlendirmesini yapmaktayım. Bu inceleme ile aktarım odaklı psikoterapide, yorumlamanın temel teknik olarak önemine işaret etmiş olmak-

tadır. Bu tartışmayı da, yorumlamanın tedavi sürecinin erken döneminde kullanılmış olduğu bir borderline hastaya ait detaylı bir olgu örneği izlemektedir.

Dördüncü bölümde, ağır kişilik bozukluklarının psikodinamik psikoterapisindeki bir başka kilit unsur olan terapistin karşı-aktarımını —yani karşısındaki hastanın ağır gerileyici duygusal aktarımı sonucunda, terapistin kendisinde etkinleşen çıkan güçlü duygulanım tepkisini yönetebilmesine—ağırlık vermektedir. Bu noktada, güncel bilgiler ışığında, klinik olgu örnekleri de vererek özellikle zor tedavi süreçleri sırasında karşı-aktarımın nasıl yönetilebileceğinin genel bir değerlendirmesini yapmaktayım.

Beşinci ve altıncı bölümlerde ise, özellikle zorlayıcı tedavi süreçlerinin ve tüm çabalarına karşın deneyimli terapistlere bile çoğu zaman kafa tutabilen, tedavisi neredeyse olanaksız anlamlı sayıda bir grubu barındıran, borderline (sınırdaki) kişilik bozukluğunda sık rastlanan bir komorbid durum olan ağır narsistik kişilik bozukluğu olan hastaların analizine detaylı olarak bakılmaktadır. Her iki bölümde de, bahsedilen tedaviler sırasında baş gösteren zor ve ilginç komplikasyonlara ve bu durumların nasıl tanınıp tedavi edilebileceğine değinmekteyim. Altıncı bölüm, özellikle, bazı ağır hastalarda görülen küçük ama yıkıcı olabilen bir sorun olan zaman algısının bozulması konusuna ve tedavisinin önemine dikkat çekmektedir.

Ağır kişilik bozukluklarının tedavisi, hangi uzmanlık düzeyinden olursa olsun, her klinisyen için, zaman zaman konsültasyon ve süpervizyon ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. *Yedinci bölümde*, bir danışmanın ya da süpervizörün rolünün ve görevlerinin neler olması gerektiği tartışılarak sorumluluk isteyen bu hassas iş için gereken koşullar tanımlanmaktadır.

İkinci kısım, güncel nörobiyolojik bulgular ışığında, psikanaliz kuramı konusundaki yeni yaklaşımları ele almaktadır. Bu kısımda, nörobiyolojik yapıların ve intrapsişik çatışmaların kişilik gelişimi

üzerindeki etkilerini açıklamaya ve her iki alanda da mevcut olan indirgemeci yaklaşımın cazibesini ele almaya çalıştım. *Sekizinci bölümde*, çağdaş duygulanım kuramını, gerek duygulanımın nörobiyolojik yapıların ve nörotransmitterlerle ilişkili olduğu anlayışındaki gelişmeler ışığında, gerekse, erken bebek-bakım veren etkileşiminde meydana gelen duygulanım gelişimini üzerindeki etkisi olduğu yönündeki iki bakış açısıyla gözden geçirerek, elde ettiğim bulguları psikanalitik dürtü-çatışma kuramı ile ilişkilendirmekteyim.

Sekizinci bölümde; hem nörobiyolojik yapıları, hem de erken bebeklik dönemi duygulanım aktivasyonunda ve bebekle bakıcısının karşılıklı etkileşimlerinin duygulanım gelişimi üzerindeki etkisinde rol oynayan nörotransmitterler konusundaki anlayışımızdaki gelişmeler bakımından çağdaş duygulanım kuramını inceleyerek bu bulguları psikoanalitik dürtü-çatışma kuramı ile ilişkilendirmekteyim. Dürtü kuramı ve duygulanım kuramı arasındaki ilişki, giderek birbirinin içine geçmiş ve artık psikodinaminin ve nörobiyolojinin çok yakın etkileştiği bir alan haline gelmiştir. Ben de, bu ilişkiye bütüncül bir bakış açısı ile bakmayı önermekteyim.

Dokuzuncu bölümde, psikanaliz kuramı açısından halen tartışmalı olan, doğuştan gelen ağır, kendine zarar verici bir güdü ve davranış eğilimi olan ölüm dürtüsü incelenmektedir. Bu bölümde, nörobiyolojik bir bakış açısıyla; sürekli intihar eğilimi, intihar teşebbüsü veya aralarında intihar davranışı gibi ölümle sonuçlanabilen kendine zarar verici davranış hâkimiyeti sergileyen bir ağır hasta grubunun tanısının ve tedavisinin nasıl olacağını göstermeye çalışıyorum. Bu kapsamda, ağır sadist ve mazoşist patoloji de klinik örnekler de verilerek tekrar gözden geçirilmiştir.

Onuncu bölümde, güncel klinik tecrübeler ışığında, psikanaliz kuramının bir diğer önemli alanı olan yas süreci incelenmektedir. Bu bölüm, aynı zamanda, dokuzuncu bölümde ölüm dürtüsü konusundaki değerlendirmenin de tamamlayıcısı konumundadır. Yas tutma,

yıkım, kayıp ve suçluluk duyguları üzerinden ele alınarak yas süreci, ölüm ve kayba karşı onarıcı ve yaratıcı potansiyeli olan bir tamamlayıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Psikanaliz kuramı ile nörobiyolojik bulguları ilişkilendirmeye yönelik çabası **üçüncü kısmın** hazırlanmasına da yön verici olmuştur. Bu kısımda, cinsel aşk alanındaki çalışmalar, nörobiyolojik yaklaşımdan başlayarak olgun aşk ilişkisi yaşayabilmek için uygun mizaç, gerekli koşullar, bu kapasitenin ketlenmesi, ağır kişilik bozukluğu olan birey ve çiftlerde cinsel sorunların görünümüne ilişkin psikodinamik anlayışa kadar uzanan bir kapsamda ele alınmıştır. Bu noktada, beyin yapılarının ve nörotransmitterlerin organizasyonundan yola çıkarak, erotik olarak etkinleşme, bağlanma ve bağlılık sistemlerine genel bir bakış yaparak tutkulu aşkın ve bir çiftin aşk ilişkilerinin psikodinamik özelliklerine değinmekteyim.

On birinci bölümde, bu incelemenin kuramsal kısmı, yani olgun bir cinsel aşkın meydana gelebilmesi için gereken kapasitenin gelişiminin nasıl inceleneceği betimlenerek, cinsel heyecanın ve bağlanmanın nörobiyolojisinden başlayarak bu temel nörobiyolojik sistemlerin erotik arzu ve tutkulu aşkın öznel yaşantı deneyimlerine kadar uzanan bir süreçte, duyguların davranışlarla ifade edilmesindeki başkalaşım incelenmektedir. Bu bölümde, bireyin erotik arzuyu, tutkulu aşkı ve idealizasyonu bütünleştirebilme potansiyelinin olgun bir aşk ilişkisi kurabilmeye doğru nasıl evirildiğini ve böyleyi bir ilişkiye karşı çeşitli ruhsal bozukluklar tarafından oluşturulan tehditleri gözden geçirmektedir. Süreç içinde, ölüm dürtüsü kavramının eleştirisi, yine psikanalizdeki libidinal dürtü kavramının eleştirisiyle birleşerek psikanalitik güdülenme kuramının eleştirisi halini almaktadır.

Bu gelişimsel ve yapısal değerlendirmeyi izleyen *on ikinci bölümde*, olgun bir aşk ilişkisi yaşayabilme kapasitesi için gereken özellikler tanımlanmaktadır. Böylelikle, bu bölümde, klinisyenlere, bir çiftin aşk ilişkisindeki çatışmalı alanları tanımlarına da yardımcı olmak

için nörobiyolojik ve psikodinamik bakış açılarının kuramsal olarak bütünleşmesinden; çok daha görüngüsel bir alana geçilerek bu kapasitenin klinik tanımı yapılmış olmaktadır.

Son olarak *on üçüncü bölümde*, cinsel alandaki patolojilerin, ağır kişilik bozukluklarında, özellikle de borderline hastalar arasında yaygın olarak görülen genel tezahürlerinin ele alınmasıyla bu kısım tamamlanmış olmaktadır.

Dördüncü kısımda, psikanaliz eğitiminin, bu alandaki kurumların ve psikanaliz mesleğinin karşı karşıya kaldığı ciddi sorunlar incelenerek psikanalizin bilimsel araştırmaya ve psikodinamik psikiyatri ve psikoterapi alanındaki ilerlemeye olan katkılarını güçlendirmek için iç içe geçmiş bu güçlükler yönelik çözüm yolları önerilmektedir. *On dördüncü bölümde*, psikanaliz kurumlarının; özellikle de psikanaliz enstitülerinin mevcut çevresel ve içsel sorunlarının eleştirisel değerlendirmesini yapmaktayım. Bu eleştiriyi yaparken; günümüzde psikanalizin karşı karşıya kaldığı güçlükleri, akademik çevreyle ve üniversiteyle acilen bütünleşme ihtiyacını ve psikanaliz dernekleri, enstitüleri ve bu toplulukların eğitim yöntemleri için gereken yapısal değişiklikleri ele alan bir bakış açısı kullanıyorum. Psikanalizin psikodinamik psikiyatriye olduğu kadar toplumsal çalışmalara ve kültürel yaşama olan önemli katkılarının genel bir değerlendirmesini yaparken köklü bir yenilik gereksiniminin altını da çizmeden geçemiyorum.

On dördüncü bölümde, psikanalizin karşı karşıya olduğu toplumsal, siyasi ve idari sorunlar ele alınırken, “Psikanalizin kuramsal alanındaki ihtilaf” başlığı altındaki on beşinci bölümde, geçmişte kendisi de bir “hareket” olarak doğmuş olan psikanalizin köken aldığı ideolojiler ve bunların birbirleriyle olan etkileşimleri incelenirken; kavramsal açılımların geleceği, yeni kuramsal düşüncelere ve diğer hipotezlerin sınanmasına olan açıklık gibi konular da etraflıca ele alınmıştır. Bu bölümün amaçlarından birinin de psikodinamik, nöro-

biyolojik ve psikosozal yaklaşımların bütünleşmesine katkıda bulunmak olduğu; bu bütünleşimin de ancak üniversitenin araştırmacı ve öğretici ortamı bünyesinde psikanaliz kurumlarında köklü bir değişiklik yapılmasıyla söz konusu olabileceğı tartışılmaktadır.

Son olarak **beşinci kısımda**, dinsel yaşantı kapsamında yer alan psikodinamik etmenler, evrensel etik değerleri arayışı ve bunların işlevleri incelenerek dinsel yaşantı deneyimi, nesne ilişkileri temelinde değerlendirilmektedir.

On altıncı bölümde, bütünleşik bir etik değerler sistemini kişiliğın temel özelliklerinden biri olarak birleştirme güdüsü ve bunun dinsel yaşantı deneyimi ile ilişkisi incelenmektedir. Bu bölümde, Freud'un dine yönelik olumsuz tutumunun da bir eleştirisini yaparak dinselliğı, içselleştirilmiş bir bütünleşik etik değerler sistemine sahip olma yeteneğinin gelişmişliğinin ifadesi olarak gösterdiği ruhsal işlevin önemine de işaret etmekteyim. Bölümde, ayrıca, çağdaş süperego gelişimi görüşünü ve dinsel yaşantı deneyiminin toplumsal yaşamın ideolojik anlamdaki güçlükleriyle ilişkisindeki can alıcı işlevini de kısaca özetlemekteyim.

Son olarak, *on yedinci bölümde*, belli bir bütünleşme düzeyinde, farkındalığı ve manevi alanın gelişimini kolaylaştırıcı, olgun nesne ilişkilerinin pragmatik yanlarının çok ötesine geçen ve evrensel etik değerlerine doğru yol alan genel bir gelişimsel içselleştirilmiş nesne ilişkileri modeli önerisi getirmekteyim.

Çünkü bana göre; psikodinamik anlayıştaki ilerleme, normallik ve hastalık durumlarının psikolojisi için son derece önemli olup bu alandaki ilerlemeler de eleştirel ve yapıcı olarak dikkatle değerlendirilmeyi hak etmektedir.

Sonuç olarak, bu kitap, nörobiyoloji ve psikanalizin, her iki alanın işbirliğinin gerek sağlıklı gerekse hasta insan zihinlerini anlamamız-

da önemli ilerleme sağlayabilecek iki temel bilim olduğu kabulüne dayanarak yazılmıştır.

TEŞEKKÜR

Bu kitap üzerine birlikte çalıştığım, bu konuları tartışarak fikirlerimi netleştirmeme ve birçok konuda yeni bakış açıları kazanmama yardımcı olan meslektaşlarıma ve arkadaşlarıma müteşekkirim.

Bu kişilerin isimleri şunlardır: Amerika Birleşik Devletleri'nden Dr. Martin Bergmann, Dr. Harold Blum, Dr. Robert Michels, Dr. Robert Tyson, Dr. Robert Wallerstein ve Dr. William Grossman; İngiltere'den, Dr. Anne Marie, Dr. Joseph Sandler; Fransa'dan, Dr. André Green ve Dr. Daniel Widlocher; Almanya'dan, Dr. Peter Buchheim, Dr. Horst Kaechele, Dr. Irmhild Kohte-Meyer, Rainer Krause, Dr. Ernst Lürssen, Dr. Gerhard Roth, ve Dr. Almuth Sellschopp ve Avusturya'dan, Dr. Stephan Doering ve Dr. Peter Schuster. Psikanaliz eğitimi konusunda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nden Dr. Arnold Cooper, yakın zamanda aramızdan ayrılan Dr. David Sachs ve Dr. Robert Tyson; Kanada'dan Dr. André Lussier, Dr. Lina Normandin; Brezilya'dan, Dr. Claudio Eizirik, Dr. Elias Mallet de Rocha Barros; Arjantin'den Dr. Sara Zac de File, Dr. Isidoro Berenstein ve Meksika'dan Dr. Cesar Garza Guerrero'nun görüşleri son derece yön verici olmuştur.

Başında bulunduğum, Cornell Üniversitesi Kişilik Bozuklukları Enstitüsü'ndeki çalışma arkadaşlarımla, heyecan verici destekleri konusunda her zaman anmaktayım. İçlerinde özellikle; Dr. Eve Caligor, Dr. Diana Diamond, Dr. Eric Fertuck, Dr. Pamela Foelsch, Dr. Catherine Haran, Dr. James Hull, Dr. Kenneth Levy, Dr. Barry Stern, Dr. Michael Stone ve Frank Yeomans gibi bu enstitünün kıdemli üyeleri-ne en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bu grubun diğer bir üyesi olan Sayın Jill Delaney'e de dikkatli ve eleştirel redaksiyonu için minnettarım.

Araştırma konusunda işbirliği yaptığımız doktor arkadaşlarım arasından Amerika Birleşik Devletleri'nden Sayın Mark Lenzenweger, Michael Posner, and David Silbersweig ve yurtdışından katılan Dr. Peter Buchheim, Dr. Stefan Doering, Dr. Melitta Fischer-Kern, Dr. Susanne Hoerz, Dr. Mathias Lomer, Dr. Phillip Martius ve Peter Schuster, kitabın klinik içeriği olan bölümlerine değerli katkılarıyla yön verici olmuştur. Hepsinden önemlisi de, Kişilik Bozuklukları Enstitüsü'nün eş başkanı ve kuramsal ve klinik hipotezlerimizin birer araştırma projesine dönüşümünde usta olan Dr. John Clarkin'e en derin şükranları bir borç bilirim.

Sayın Alvin Dworman'a ve Michael Tusiani ve değerli eşine de ağır kişilik bozuklukları konusundaki destekleri ve güvenleri için teşekkür etmek isterim. Gerek araştırmamızda, gerekse eğitim konularında ilgileri ve görüşleriyle motive edici olmuşlardır. Ayrıca, Weill Cornell Tıp Okulu, Psikiyatri Bölüm Başkanı, Sayın Prof. Dr Jack Barchas'a da içten desteği, ilgisi ve gerek araştırmamıza gerekse kişisel çalışmalarına verdiği destek için en derin şükranlarımı sunarım.

Kitabın ön taslakları üzerinde titizlikle çalışan Sayın Rosetta Davis'e teşekkür ederim. Aslında, kitap konusunda asıl yükü üstlenen, deşifresi, düzenlenmesi ve basımı konusundaki çalışmaları için Kişilik Bozuklukları Enstitüsü'ndeki idari sekreterim Sayın Louise Taitt'e birçok sorun ve detay üzerinde titizlikle durarak vaktimi kitaba vermemi sağlayarak zaman kazandırdığı için kalbi şükranlarımı sunmak isterim.

Son olarak, karım Dr. Catherine Haran'a, bir yandan enstitüde klinisyen ve araştırmacı olarak çalışırken diğer yandan sağladığı her koşulda tükenmek bilmeyen duygusal desteği için teşekkür etmek isterim. Bu kitap kendisine ve ilk eşim Dr. Paulina Kernberg'in anısına adanmıştır. Paulina'nın çocuklardaki ve ergenlerdeki kişilik bozuklukları üzerine yürüttüğü öncülük eden çalışmaları, araştırmalarımıza ilham vermeye hala devam etmektedir.

I. KISIM

AĞIR KİŞİLİK BOZUKLUKLARI

1

Kimlik

Güncel Bulgular ve Klinik Anlamları

Bu bölümde, bir örneğini borderline (sınırdan) kişilik bozukluğunun temsil ettiğı, aynı zamanda “borderline kişilik örgütlenmesi” olarak da adlandırılan ağır kişilik bozukluklarının klinik görünümüne hâkim olan ruhsal yapılar açıklanmıştır. Normal ve patolojik kendilik tasarımı işlevleri, normal kimliğin bulunup bulunmaması açısından değerlendirildiğinde; “kimlik dağınıklığı”nın [identity diffusion], tüm ağır kişilik bozuklukları arasında, en önemli, etiyolojik ve semptomatik olarak ilişkisi en fazla olan temel ortak özellik olduğu görölmektedir. “Kimlik” kavramı, kişiliğin gelişimsel özellikleriyle ilişkili olarak tanımlanmakta olup kişilik bozukluklarının tanısallık değerlendirmesinin bir bölümü olarak izah edilmektedir.

¹ Bu bölüm, daha önce, 2006 yılında, *The Psychoanalytic Quarterly* adlı dergide aşağıdaki isimle de yayınlanmış olup izin alınarak yeniden basılmıştır.
Kernberg OF: “Identity: Recent Findings and Clinical Implications.” *Psychoanalytic Quarterly* 75:969-1044, 2006.

Bu bölümde, Borderline Kişilik Bozukluğu Araştırma Projesi Vakfı tarafından desteklenmiş olan Cornell Psikoterapi Araştırmaları Projesi kapsamında yürütölen çalışmalar sunulmaktadır. Vakfa ve kurucusu Dr. Marco Stoffel’e şükranlarımızı sunarız.

Bu bölümde, aynı zamanda, “yapısal görüşme” adı verilen, görüşmenin ilgili kısımlarının birebir deşifre edilmiş bölümünü de içeren, kendine özgü, klinik bir görüşme biçimi de tanımlanmış olup bu görüşme yöntemi, hastanın tanısısal olarak değerlendirilmesi sürecine uyarlanmıştır. Okuyucunun, bu tanı yöntemi konusundaki temel bilgiler ve yöntemin klinikle ilintisi konularında bilgi edinmesi faydalı olacaktır.

Kimlik ve kimlik patolojileri veya kimlik parçalanması konusuna çok az değinmiş olsa da, Freud, bu konuya, “benliğin (Ich), birbirinden tamamen farklı içgüdüsel eğilimlerini ve hedeflerini bütünleştirmeye olan eğilimi” şeklinde atıfta bulunmuştur (Bohleber, 2000). Bunu takiben, Erik Erikson (1950, 1956)’un yenilikçi çalışmaları, psikanaliz kuramına ve karakter patolojisi konusundaki araştırmalara kimlik kavramının yerleşmesini sağlamıştır. Hızla değişen dünyada, kültür ve sosyolojinin bireysel kimlikteki değişimle ilişkisinin de, Erikson’un kuramsal ve klinik olarak geliştirdiği anlayışın popüler hale gelmesine katkısı olmuş olabilir. Ne var ki, son zamanlarda, normal ve anormal kimlik üzerindeki çalışmaların, ağır kişilik bozukluklarının psikopatolojisi üzerindeki araştırmaların merkezinde yer almaya başlamasına rağmen; genel psikanaliz yazınında kimlik kavramına olan ilgi, yerini, kendilik gelişimi kavramına odaklı yeni bir anlayışa bırakmıştır.

Bunu izleyen çalışmalar ise, Cornell Üniversitesi, Joan and Sanford I. Weill Tıp Fakültesi, Kişilik Bozuklukları Enstitüsü’nde kişilik bozukluklarının psikopatolojisi, etiyolojisi, tanısı ve tedavisi kapsamında, normal kimlik ve kimlik dağınıklığı üzerine yapılan çalışmaların bulgularının bir değerlendirmesidir.

Kimlik gelişimi incelemelerinde nesne ilişkileri modelinin uygulanması, aynı zamanda; kimlik oluşumunu etkileyerek patolojik kimlik gelişiminin etkisini arttırabilen toplumsal ve kültürel çerçevenin bireysel kimlikle olan ilişkisine de açıklık getirmektedir.

Erikson'un Kurama Katkısı

Ağır kişilik bozuklukları alanında yapılan çalışmalar, giderek artan biçimde, ağır kişilik bozukluklarında görülen kimlik bozulmasının [identity disturbance] getirdiği normal kimlikteki farklılaşmanın önemini ortaya koymaktadır. Nitekim tüm sınırdaki kişilik bozukluklarını ya da sınırdaki kişilik örgütlenmesini belirleyen durumun tamamen kimlik dağınıklığı sendromu olduğunun kabulüyle birlikte; kimliğin ve kimlik bozulmalarının klinik değerlendirmesi, gerek tanıda gerekse tedavi yaklaşımlarının belirlenmesinde temel olmuştur. Böylelikle, kimlik bozulmalarındaki değişimlerin değerlendirilmesi, yapısal olarak intrapsişik değişimin değerlendirilmesinin temel bir unsuruna haline gelmiştir.

Deneyssel kanıtlar, borderline kişilik bozukluğu geliştirmeye yatkınlık gösteren kişiler arasında, olumsuz duygulanıma, duygulanım kontrol bozukluğuna ve dürtüsellğe karşı yaradılıştan gelen bir yatkınlık bulunduğunu göstermektedir (deVagvar ve ark., 1994; Gurvits ve ark. 2000; Silk, 2000; Steinberg ve ark., 1994; Stone, 1992; van Reekum ve ark., 1994; Yehuda ve ark., 1994). Bu doğuştan gelen özelliklere eklenerek kişilik bozukluğunun yerleşerek güçlenmesini sağlayan şey ise kimlikteki ağır bozulmaların varlığıdır (Kernberg, 1984, 1992). Bu da, kimliğin kökeni, gelişimi ve psikopatolojisi konusundaki çalışmalar, ağır kişilik bozukluklarının etiyolojisi, psikopatolojisi ve tedavisi üzerine yürütülen günümüzdeki araştırmalarla birleştirmektedir.

Erik Erikson (1950, 1956) 1950 yılında, ilk kez normal kişilik gelişimi için “normal ego kimliği”, ergenlik dönemi için “kimlik krizi” ve ağır kişilik bozuklukları için “kimlik dağınıklığı” kavramlarını en temel özellikler olarak ortaya koymuştur. 1956’da ise, kendilik kimliği kavramının tanımına geri dönerek bireyin kendi yaşantısının sürekliliği için yürüttüğü bilinçdışı uğraşın bir bakıma tamamlayıcısı olan bilinçli bireysel kimlik duyusunun önemini vurgulamıştır. Kimliği,

bir taraftan, ego işlevlerinin genel bir bileşimi olarak tarif ederken; diğer taraftan ise bir grubun idealleri ve kimlikleriyle bir tür içsel dayanışma çabası olarak tanımlamıştır. Erikson, ayrıca, ego kimliğinin, hem bilinçli hem de bilinçdışı yanları olduğuna ve bu yapının ergenlik döneminde birleşerek son yapısal halini alana kadar aşamalı olarak geliştiğine de dikkat çekmiştir.

Ergenlik dönemi, bir kimlik kriziyle de kendini gösterebilir. Bu dönem, ergenin deneyimlediği kendi yaşantısındaki hızlı değişimlerle şekillenen ve değişim içinde olan kendine bakışıyla, yakın geçmişinde çevresi tarafından yapılan ergene ilişkin değerlendirmelerin artık en azından bir süreliğine uyuşmaz hale geldiği bir dönemdir. Dolayısıyla, kimlik krizi de, ergenin değişen kimliğinin başkaları tarafından kabul görmemesinden ileri gelmektedir. Ancak, bu normal kimlik krizinin, borderline hastalara özgü bir kimlik patolojisi olan kimlik dağınıklığından ayırt edilmesi gerekmektedir.

Erikson (1956), kimlik dağınıklığını, kendi kendini tanımlayabilme kapasitesinin yokluğu ya da kaybı olarak tanımlayarak bu dağınıklığın, fiziksel yakınlık, iş seçimi ve rekabet gibi durumlarla karşılaştığında; zaman zaman, duygusal olarak çökme ve psikosozal olarak kendini tanımlama ihtiyacında artma şeklinde kendini gösterdiğini ifade etmiştir. Kimlik dağınıklığıyla kendini gösteren seçimlerden kaçınma davranışının da, yalıtım, içte boşluk hissi ve erken özdeşimlere doğru bir gerilemeyle sonuçlandığını ileri sürmüştür. Kimlik dağınıklığı, aynı zamanda, yakın ilişki kurabilme gücünde yetersizlik olarak da nitelendirilebilir; çünkü yakınlık, kendini ifade edebilme kapasitesini de gerektirmektedir. Bu durum ise, büyük bir felaketle karşı karşıya kalınması benzeri bir korku yaratan kimlik kaybı ya da erimesi gibi bir tehlike hissini tetikler. Kimlik dağınıklığı, aynı zamanda, zamana ilişkin bakış açısında da bir dağılma ile kendini gösterir; bu durum, herhangi bir konuda acil karar verme hissi şeklinde görülebileceği gibi; kararın sürekli ertelendiği bir zaman kabulü

de söz konusu olabilir. Kimlik dağınıklığı bulunan kişiler, yaratıcı çalışabilme kapasitesinde bozulma ve iş ortamında çökkünlük bulguları sergileyebilir. Erikson, kimlik dağınıklığının yol açtığı diğer bir sonuç olarak da “ters kimlik” kavramını tanımlamıştır. Ters kimlik, normalde kişiye atfedilen toplumsal rollerin reddi ve kimliğin toplumsal olarak kabul edilebilir olmayan, reddedilen, tam tersi özdeşim dizgileri üzerine inşa edilmesidir.

Blos (1967,1979)’un, ergenlik döneminin gelişimsel özelliklerinin analizine ilişkin önemli katkıları olmuştur. Blos, ikincil bireyleşme” adını verdiği; preödüpal çatışmalara doğru geçici bir gerileme yoluyla; özellikle de ters ödüpal karmaşanın yeniden etkinleşmesi şeklinde seyreden ve ergenin içselleştirilmiş çocukluk nesnelerinden adım adım ayrışması şeklinde tanımladığı bir süreç tarif etmiştir. Bağımlılık ihtiyacını ve eşcinsel ve heteroseksüel dürtülerin çevresindeki yoğun çatışmaları harekete geçiren güçlü gerileyici akımlar ve bu dürtülere karşı oluşan savunmalar evrilerle olgun ego idealinin güçlenmesine ve uzun vadede de ego kimliğinin gelişmesinde rol oynar. Ergenlikte süperegounun yeniden yapılanması konusuna açıklık getiren Jacobson (1964), bu çalışmasında, bu yapısal örgütlenmenin önemli yanlarını ortaya koymuş ve konuyu çocukluk çağı ödüpal yasakların aşılması açısından incelemiştir. Şunun vurgulanması gerekir ki; ergenin kimlik krizinde bu değişikliklerin normal belirtileri görülmektedir. Ağır ruhsal bozukluğu olan olgular, ergenlik dönemdeki psişik olarak yeniden yapılanma sürecindeki güçlükleri çözebilme kapasitesinde yetersizlik göstermiş kişilerdir. Bu olgular, erken çocukluk döneminden itibaren, kimlik dağınıklığının etkisiyle; bağımlılık etrafında ortaya çıkan çatışmaların patolojik ifadesi olan “ters kimlik” (asi, isyankâr, anti-sosyal ve yabancılaşmış toplumsal alt gruplara dâhil olma gibi katı özdeşimler) ve süregün ve karmaşık, çok çeşitli sapkın çocuksu eğilimler sergilerler.

Westen (1985, 1992) ise kendilik ve kimlik üzerine mevcut olan deneysel ve kuramsal yazını gözden geçirdikten sonra; kimliğin en önemli bileşenlerini “zamana karşı aynı süreğenlik hissi, kendilik tasarımlarını, rol ilişkilerini, çekirdek değerlerini ve ideal kendilik standardını tanımlayabilme, yaşama anlam veren bir dünya görüşü geliştirebilme ve kişinin kendini ve dünyadaki konumunu önemli ötekilere göre tanımlayabilme” olarak özetlemiştir.

Hauser (Allen ve ark., 1993; Hauser, 1976; Hauser ve Follansbee, 1984) ise daha önce Erikson tarafından ortaya konmuş olan kimliğin kazanılması, ertelenmesi [moratoryum], haczedilmesi ve kimlik dağınıklığı gibi çeşitli tipte kimlik sorunlarını ve patolojilerini biraz daha genişleterek üzerinde çalışmıştır. Kazanılmış kimlik, normal kimliği; moratoryum kimlik, normal kimliğe giden bütünleşme sürecinin ertelenmesini temsil eder. Haczedilmiş kimlik ise toplumsal bir grup kimliğinin, ebeveyn kimliğinin katı bir biçimde patolojik olarak kabulü ya da bir toplumsal grup ya da liderine teslimiyet ve yalıtılmışlığın bir bileşimidir ki; bu kimlik, ters kimliğin en ağır biçimidir.

Marcia (1966, 1980), daha sonra ego kimliğinin gelişimini ve ergenlerin evrimiyle ilintisi konusunda daha ayrıntılı çalışmıştır.

Masterson (1967, 1972) ve Rinsley (1982), normal ergendeki kimlik krizi ile ağır kişilik bozukluğu olan ergenlerdeki kimlik dağınıklığı arasındaki farkları tanımlamıştır. Masterson, Offer’ın (1973) herhangi bir ruhsal bozukluğa sahip olmayan ergenlerin normal kimlik özellikleri üzerine yürüttüğü araştırmasına tamamlayıcı olarak; özellikle ergenlik dönemindeki ağır kimlik bozukluklarının kalıcılığı konusuna vurgu yapmıştır.

Wilkinson-Ryan ve Westen (2000) ise borderline kişilik bozukluğunda görülen kimlik bozulması üzerine yürüttükleri araştırma bulgularını şöyle özetlemiştir: “Borderline kişilik bozukluğundaki kimlik bozulması, acı veren bir anlamsızlık hissi, inanç ve davranışlarda tutarsızlık, toplumsal gruplar ya da roller ile fazla özdeşim daha düşük

bir seviyede ise, çalışma yaşamı, değerler ve hedeflere yönelik sözlerin ve sorumlulukların yerine getirilmesiyle ilişkili güçlüklerle karakterizedir. Tüm bu unsurlar, geçmişte istismar hikayesinden bağımsız olarak borderline kişilik bozukluğu ile ilintili görünse de; bazen travma hikayesi de dağılmaya eğilimle ilintili olarak bu anlamsızlık hissine belli bir düzeyde katkıda bulunabilir.”

Enstitümüzde, gerçeği değerlendirmeyi, ilkel savunmaları ve kimlik dağınıklığını değerlendiren bir Kişilik Örgütlenmesi Envanteri (STIPO) geliştirerek bu aracı hem klinik hem de klinik dışı örneklerle uyguladık. Sonuç olarak, ulaştığımız sonuç; kimlik dağınıklığının ve ilkel savunmaların, gerçeği değerlendirme kapasitesinin muhafaza edildiği durumlarda, yüksek düzeydeki olumsuz duygulanımla ve kontrol edilemez durumdaki saldırganlık ve Lenzenweger tarafından tanımlanan (Lenzenweger ve ark. 2001) borderline kişilik bozukluğu fenotipleri ile anlamlı olarak ilişkili olduğuydu.

Nesne İlişkileri Kuramı ve Kimlik

Kişilik Bozuklukları Enstitüsünde, çağdaş psikanalitik nesne ilişkileri kuramı uygulamalarını esas alan bir yaklaşımla; kimlik dağınıklığının psikopatolojisi, klinik tanısını ve psikoterapi ile tedavisi konuları üzerinde çalışmaktayız. Bu kuramı, normal ve patolojik kimliğin gelişimsel yaklaşımı kapsamında yorumlayıp uygulayarak kimlik dağınıklığının özelliklerini tanımlamaktayız (Kernberg, 1976, 1984, 1992).

Özünde, çağdaş psikanalitik nesne ilişkileri kuramı uygulamaları kapsamındaki temel varsayımımız, yaşamın başlangıcından itibaren önemli ötekilerle tüm içselleştirilen ilişkilerin; duygulanımın tepe noktasında olduğu etkileşimlerde, daha düşük düzeyde duygulanımsal etkileşimin söz konusu olduğu ilişkilere göre farklı özelliklere sahip olmasıdır.

Düşük duygulanımsal uyarılmanın söz konusu olduğu koşullarda, yaradılıştan gelen mizacın–ki bu bebeğin duygulanımsal, bilişsel ve motor duyarlılığıdır– da etkisiyle gerçekliğe dayalı algı kontrollü bilişsel bir öğrenme süreci meydana gelir; bu da bebeğin kendisi ve ötekiler konusunda giderek daha farklılaşmış, aşamalı olarak evrilen tanımlamalar yapmasına aracılık eder. Bu tanımlamalar, bebeğin beden işlevleri, kendinin uzaysal ve zamansal konumu ve başkalarının kalıcı hale gelen özellikleri konusundaki algısının ve farkındalığının ortaya çıkışıyla başlar. Bu algılayışlar daha bütünleşik ve karmaşık hale geldikçe, başkalarıyla etkileşimler bilişsel olarak ayırt edilmeye ve değerlendirilmeye, aralarında çalışma modelleri oluşturulmaya başlar. Doğuştan gelen kendini ötekilerden ayırt edebilme ve çapraz modaliteli algı gibi iki veya daha fazla duyu modalitesi arasında etkileşim ve duyumsal deneyimi aktarabilme kapasiteleri, kendiliği ve onu kuşatan dünyanın inşa edilmesinde önemli bir rol oynar.

Buna karşın; yüksek duygulanımsal uyarılmanın söz konusu olduğu (örn: son derece olumlu, hoş ya da tamamen olumsuz, acı veren) durumlarda ise, bebek ve bakım veren kişi arasındaki etkileşimin ikili doğasından kaynaklanan içselleştirmeler yoluyla güçlü güdüsel sonuçlara yol açabilen spesifik duygulanımsal bellek parçaları meydana gelir. Bu yapılar, esasen, doğası gereği, yüksek duygulanım durumundaki önemli ötekiyle etkileşen bir kendilik temsili tarafından oluşturulur. Bu duygusal bellek yapılarının önemi, olumlu duygulanım yaratan koşullara yaklaşma, sürdürme veya arttırma, olumsuz duygulanım yaratan durumları ise azaltma, kaçınma ve kaçma yönünde çalışan birincil psikik güdüsel sistemin temelini oluşturmalarından ileri gelmektedir.

Olumlu duygulanım durumları arasında, memede tatmin olan bebeğin haz verici mutluluğu, tenin erotik olarak uyarılması ve anneye yaşadığı “uyumlu” etkileşimin yarattığı öforiye eğilim; olumsuz tepe duygulanım durumları arasında ise, yoğun fiziksel acı, açlık,

yoğun öfke şeklindeki tepkileri tetikleyen ağırlı uyaranlar ya da memnuniyetsizlik gibi öfkeyi ve hayal kırıklığı ve acıya karşı aşırı duyarlılığı etkinleştirebilen durumlar sayılabilir. Nesne ilişkileri kuramı, tüm bu olumlu ve olumsuz duygusal anıların, erken dönemde, bu yaşantı deneyimleri içselleştirilirken, ayrı ayrı inşa edildiklerini, sonrasında ise, kendilik ve ötekiler arasında ideal bir ilişkisel deneyim alanını sürdürebilme ve korku veren olumsuz duygulanım durumlarından kaçma çalışarak yaşanan bu deneyimlerin etkin bir şekilde birbirinden ayrılmış olduklarını kabul eder. Olumsuz duygulanım durumları, “kötü” dışsal nesne korkusuna dönüşerek yansıtılma eğilimi gösterirken, olumlu duygulanım durumları “ideal” nesneyle ilişki belleğine evrilmektedir. Bu gelişimi de, biri idealize edilen, diğeri de zalim-zulmedici veya paranoid olmak üzere iki belli başlı —ve aynı zamanda birbirine zıt olan— erken psikik yaşantı alanına evrimleri takip eder. İdealleştirilen bölüm, kendilik ve diğerrinin tümüyle olumlu temsilleri olarak algılanırken, zalim kısım ise, diğeri ile tehdit altındaki kendiliğin salt olumsuz temsili olarak algılanır.

Erken dönemdeki bu bölme, acıya dayanma düzeyi artıncaya kadar ve acı veren durumlar düzelinceye kadar dış gerçekliğin daha gerçekçi bir biçimde değerlendirilebilmesine kadar idealize edilen yaşantıları kötü olanlarla “kirletilmekten” korumaktadır.

Kendilik ve diğerrinin psikik temsillerinin ortaya çıktığı bu erken gelişim evresi, acıdan kaçarak hazza yönelmek şeklindeki temel güdüleyiciler aracılığıyla, sonunda, duygulanımla belirlenen bu iki bölünen kısmın bütünleşmesine doğru bir gelişim gösterir. Bilişsel kapasitelerin gün geçtikçe gelişmesi ve düşük duygulanımsal uyarı altında etkileşen, kendini ve ötekileri daha gerçekçi yönleriyle görmeye yolunda devam eden öğrenme süreci de bu bütünleşmeyi (entegrasyon) kolaylaştırır.

Normalde, nötrleştirme sürecinde, idealize edilen yaşantıların daha fazla olması nedeniyle bu yaşanan bu deneyimleri paranoid

olanlarla bütünleştirme konusunda bir tolerans söz konusudur. Daha basit bir deyişle; iyi taraflar, kendini ve ötekileri bütünleşik bir şekilde görebilmeyi tahammül edebilecek kadar baskın olduğunda; çocuk, kendinin, annesinin ve yakın aile çevresindeki önemli ötekilerin hem “iyi” hem de “kötü” yönlerinin olduğunu anlar.

Bu gelişim durumu, Klein’i destekleyen yazarlar (Klein, 1940; Segal, 1964) tarafından paranoid-şizoid konumdan depresif konuma geçiş şeklinde bir atıfta değerlendirilirken; ego psikologları tarafından ise, nesne sürekliliğine geçiş şeklinde değerlendirilmektedir. Bu durumun da tahminen yaşamın ilk yılının sonu ile üçüncü yılın sonu arasında bir yerde gerçekleştiği kabul edilmektedir. Bu noktada, Margaret Mahler (1972a, 1972b)’in bireyleşme-özerkleşme üzerine yaptığı araştırmasında işaret ettiği, yaşamın ilk üç yılı boyunca gerçekleşen bu bütünleşmenin kademeli özelliğine de atıfta bulunmak yerinde olacaktır.

Peter Fonagy’nin (Fonagy and Target, 2003), annenin bebeğin duygulanımını anlayabilme kapasitesi konusundaki bulgulara yaptığı atıfta, annenin, bebeğin o anki duygulanımını anlayarak kusursuz bir şekilde aynalama sürecinden bahseder. Bebeğin taleplerine katılmadığı durumlarda ise, anne, eşduyum halini sürdürerek bebeğe bunu gösteren farklı bir sinyal gönderir. Tüm bunlar, bebeğin kendi duygulanımını özümseyerek kendiliği ve diğerini birbirinden ayıran sınırı belirleyebilmesine katkıda bulunur. Normal koşullar altında, böylece, önemli ötekilerin bütünleşik temsilleriyle (“iyi” ve “kötü”) çevrelenen daha bütünleşik bir kendilik hissi (“iyi” ve “kötü”) meydana gelir; bunlar da birbiri içinde, cinsiyet, konum, rol gibi özelliklere göre farklılaştıktan sonra birleşerek normal kimliği belirler.

Erikson tarafından ortaya konmuş ilk haliyle ego kimliği kavramı tanımına, daha sonra, “kendilik” kavramı dâhil edilmiş; bir nesne ilişkileri yaklaşımı ile de bu tanıma “önemli ötekiler” kavramı dâhil edilerek genişletilmiştir. Buna karşın, normal kimliğin gelişiminde,

bu bütünleşme safhasına ulaşamadığında; yaşanarak deneyimlenen durumun idealize edilen ile zalim kısmı arasında; daha erken bir gelişimsel evre olan dağılma ya da bölme durumu kalıcı olur. Bu koşullar altında, bütünleşememiş çoklu kendilik temsilleri, idealize edilmiş ve zalim kısımlar olarak bölünür, önemli ötekilere ilişkin çoklu temsiller de benzer şekilde bölünerek hep birlikte kimlik dağınıklığı hastalık tablosunu meydana getirirler. Burada şu tartışılabilir: Erikson, elinden geldiğince, kendiliğin, önemli ötekilerin temsilleri tarafından kabulünü normal kimliğin bir yanı olarak değerlendirmişse de, aynı zamanda kendilik tasarımı ve önemli ötekilerin temsilleri arasındaki bu ilişkinin de birbiriyle ilintili olduğunu vurgulamıştır. Ancak, bütünleşik ve bütünleşememiş kendilik ile ötekilere ait tasarımlarının kendi aralarındaki ilişkileri konusunu tam olarak kavrayıp herhangi bir açıklama getirmemiştir. Başka bir deyişle, kendilik tasarımı açısından olduğu kadar ötekilerin temsillerinin bütünleşmesinin ve ilgili eksiklik durumlarının da önemli birer işlevi olduğunun farkına varamamıştır. Sonrasında, Margaret Mahler'in fikirlerinden kuvvetle etkilenmiş olan Amerikalı araştırmacı Edith Jacobson (1964) ve İngiliz araştırmacı Ronald Fairbairn (1954)'in çalışmaları, erken dönemde içselleştirilen ilişkilerin ikili (diyadik) özelliğine dikkat çekerek çağdaş psikanalitik nesne ilişkileri kuramının temelini oluşturmuştur.

Kimlik Dağınıklığının Etiyolojisi

Kimlik dağınıklığının etiyolojisi konusunda, ağır kişilik bozuklukları veya borderline kişilik örgütlenmesi (özellikle de Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 2000 yılında yayınlanmış olan DSM-IV-TR'deki dar anlamıyla yer alan borderline kişilik bozukluğu) gelişime doğuştan yatkınlıkla ilişkili bulguları da birleştiren, etiyolojide, erken gelişimsel dönemdeki faktörleri ve ilerleyen dönemlerdeki psikososyal bileşenleri de dikkate alan yeni bir kuram önerisi oluşturabiliriz. Başta, nörotransmitter ve özellikle de bazı biyolojik amin (serotonin,

noradrenalin, dopamin) sistemlerindeki bir bozukluktan kaynaklanarak duygulanımın etkinleşmesine neden olan olan kalıtsal yatkınlık, organizmanın acı veren uyarılara karşı aşırı tepkisel yanıt vermesine (hipereaktivite) neden olabilir; bu da, doğuştan gelen bir saldırganlık yüküyle kendini gösterebilir. Tahminen, beynin, kalıtsal olarak ortaya çıkan duygulanımın etkinleşmesini ilgilendiren alanlarındaki (özellikle de amigdalaadaki) hiperaktivite bu olumsuz duygulanımın harekete geçmesine katkıda bulunabiliyor olabilir (deVagvar ve ark., 1994; Gurvits ve ark., 2000; Silk, 2000; Steinberg ve ark., 1994; Stone, 1992, 1993; van Reekum ve ark., 1994; Yehuda ve ark., 1994). Kalıtsal bir yatkınlığın da beynin bilişsel kontrolde görev alan, özellikle de “çaba gerektiren kontrol” kapasitesini ilgilendiren alanlar olan prefrontal ve preorbital korteks ve singulanın ön bölümünün baskılanmasıyla ilintili olabileceğine ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır (Posner ve ark. 2002). Kişilik Bozuklukları Enstitümüzün Silbersweig ve arkadaşları ile yürüttüğü ortak bir nörolojik görüntüleme çalışmasında (D.A. Silbersweig, K. Levy, K. Thomas ve ark. “Exploring the Mechanisms of Negative Affect and Self-Regulation in BPD Patients and Controls Prior to Therapy,” yayınlanmamış metin, 2003), borderline kişilik bozukluğu olan hastaların, normal kontrol grubuna göre, ketleyici kelimelere karşı dorsolateral prefrontal ve orbitofrontal korteks bölgelerinin düşük aktivite gösterdiği, tarafsız-nötr kelimelere karşılık olarak ise amigdala bölgelerinde uygunsuz bir artış bulunduğu saptanmıştır. Saldırganlığın etkinleşmesine eğilimde artmaya ve bilişsel kontrolde eksikliğe neden olan bu kalıtsal ve yapısal yatkınlık da erken yaşantıların olumsuz kısımlarının doğuştan baskın olarak gelişile sonuçlanır ki bu da kimlik dağınıklığı gelişimi için hazırlayıcı etkenlerden biridir.

Sonrasında, doğum sonrası yaşamın başlangıcıyla birlikte; özellikle yüksek duygulanımsal etkinleşmenin (aktivasyon) bulunduğu koşullarda, normal veya patolojik bağlanma gelişimine yansıyan bebek ve anne arasında ilişki, yaşanan duygulanımsal deneyimin olumsuz

yanlarının baskın hale gelişinde en can alıcı ve gelişmiş belirteç olacaktır. Wilfred Bion (1967, 1970), annenin, kendi bütünleştirici duygusal kapasitesini kullanarak bebeğin “beta unsurlar” biçiminde anneye yansıtılan duygusal izlenimlerini, “alfa unsurlara” dönüştürücü işlevinin önemini vurgulamıştır. Bebeğin, bu değişikliğe uğramış duygusal bileşenleri içe atımı ise; bebeğin erken dönemde yaşadığı olumsuz duygusal yaşantılar karşısında göstereceği dayanabilme becerisini belirleyici olacaktır. Bu annelik işlevinin noksanlığı; tahammül edilemeyen olumsuz yaşantı deneyimin etkisini artırır, erken dönemde yaşanan deneyimlerin paranoid kısmının baskın hale gelmesine neden olarak patolojik yansıtımlı özdeşimin kalıcı üstünlüğünün devamıyla sonuçlanır.

Daha yakın bir geçmişte ise, Peter Fonagy (Fonagy ve Target, 2003), annenin, kendi doğal kapasitesini etkinleştirerek bir taraftan karşısındakiyle paylaşmadan sadece eşduyum kapasitesini kullanarak bebeğinin duygulanımını fark edip tanımlayabilmesi sayesinde, bebeğine uygun “sinyaller” göndererek bebeğin baskın duygulanımını (özellikle de olumsuz duygulanımın etkinleştiği durumlarda) aynaladığını, böylelikle de, bebeğinin, bu ahenkli, hassas, belirgin ve tanımlanıp anlamlandırılabilen bu duygusal yaşantıyı içselleştirebilmesine olanak sağladığını ileri sürmüştür. Bebek, bu yolla, normal “zihinselleştirme” sürecini geliştirerek kendi duygulanımsal deneyimini yansıtabilir hale gelmektedir. Annenin, bebeğine karşı gösterdiği kendi tepkilerinin, bebeğinin tepkilerinden farkının ayırdına varamadığı ve bebeğini yeterince aynalayamayıp ona, onun kapsayabileceğinden çok daha fazla miktarda kendi olumsuz duygulanımını yansıttığı durumlarda ise, bu deneyim, bebeğin kendi ilkel olumsuz duygulanımı nedeniyle yaşadığı korkuyu daha da arttıracaktır. Bu da, yaşantının paranoid alanının gittikçe baskın hale gelişiyile sonuçlanacaktır. Başka bir deyişle; anne, bebeğinin duygulanımını ahenkli, uyumlu bir şekilde aynalamaktan yoksun olduğunda; bebekle yetersiz bir eşduyum yapacak, bu da, bebekte “kapsayamayacağı” ölçüde yoğun bir